

ДОСЛІДЖЕННЯ РИСІ ЄВРАЗІЙСЬКОЇ (*Lynx lynx*) В НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ «ЦУМАНСЬКА ПУЩА»

Ніна Мерленко, Тетяна Близнюк

Національний природний парк «Цуманська пуца» (Ківерці, Волинська обл.)

e-mail: no_merlenko@ukr.net; orcid: 0000-0002-4630-0143

Merlenko N., Blyzniuk T. Research on the Eurasian lynx (*Lynx lynx*) in the Tsumanska Pushcha National Nature Park. — The Tsumanska Pushcha National Nature Park in Kivertsi has been conducting regular monitoring of the Eurasian lynx since 2017. Over the nine years of observations, traces of the animal were recorded on the territory of the “Zatyshshe”, “Boguslavka” and “Zalyv” tracts. In addition, live lynxes were observed three times: one each in 2018 and 2025 and a female with two cubs in 2021. According to the results of the observations, the population in the Park was estimated at two individuals. In order to better assess, monitor and preserve the Eurasian lynx population, it is necessary to expand the network of camera traps, conduct genetic analysis of collected samples, strengthen the protection of reserves and begin cross-border coordination of monitoring.

ВСТУП

Рись євразійська (*Lynx lynx*) — рідкісний вид хижих ссавців, занесений до списків Червоної книги України. У другій половині ХХ ст. чисельність виду на території Волинської обл. та суміжних регіонів різко скоротилася внаслідок антропогенного тиску, втрати біотопів і знищення кормової бази (Шквиря & Шевченко, 2009).

Ківерцівський НПП «Цуманська пуца», утворений у 2010 р., відіграє ключову роль у дослідженні та збереженні популяції цього виду на Волині завдяки наявності збережених лісових масивів, охоронних статусів окремих ділянок і регулярному польовому моніторингу, який ведеться працівниками Парку з 2017 р. На виконання наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України «План дій щодо збереження рисі євразійської (*Lynx lynx* L.) в Україні» (16.09.2021, № 595) Ківерцівський національний природний парк «Цуманська пуца» інформує про результати виконання заходів, визначених Планом дій на виконання цього наказу.

Мета роботи — узагальнити результати моніторингу рисі євразійської на території Ківерцівського національного природного парку «Цуманська пуца» за період з 2017 р. по лютий 2025 р. та запропонувати пріоритетні заходи охорони.

Територія Полісся має значну заболоченість, і лісові масиви в більшості випадків зв'язані один з одним лісовими коридорами (Жила, 2012). Це дає змогу рисі самостійно мігрувати в суміжні області.

В Україні рись трапляється в Карпатах і на півночі Центрального Полісся. Дані про географічне поширення рисі євразійської на території Українського Полісся зібрано й узагальнено в публікації І. Загороднюка та Е. Різун (2022). У Волинській обл. вид зареєстровано переважно в північно-східній частині, уздовж кордону з Рівненською обл. На Рівненщині рись трапляється, крім півночі, ще й уздовж границь із Волинською та Житомирською обл. У середині 1990-х рр. рись заселила Чорнобильську зону. Згідно з даними польового обстеження й анкетного опитування, ці хижаки в 1986–1997 рр. траплялися на півночі Поліського та Іванівського районів Київської обл., Овруцького, Олевського, Новоград-Волинського районів Житомирської обл. (Жила, 2012; Загороднюк & Різун, 2022).

Очевидно, що століття тому рись була досить поширеним на території Волині хижаком. Літературних даних практично немає, але назва залізничної станції «Рись» у Волинській обл. є дуже промовистою. Згідно зі статистичною звітністю Головного управління статистики у Волинській обл., у 90-ті рр. на Волині обліковували 4 ос. рисі, у 2000–2010 рр. 2 ос. рисі, а у 2011–2018 рр. лісомисливські господарства облік рисі взагалі не проводили, тому він у статистичній звітності відсутній.

РЕЗУЛЬТАТИ

З 2017 р. працівники Ківерцівського НПП «Думанська пуща» постійно проводять моніторинг популяції рисі на території Парку та на суміжних територіях. Спостереження включають у себе реєстрацію слідів тварини й інформацію із двох встановлених фотопасток.

На території Парку автори постійно відмічають сліди цього хижака по свіжому снігу в ур. «Затишше», «Богуславка» і «Залив». Знахідки зафіксовано в лісових масивах кварталів 64–65 у Холоневицькому лісництві, на території Ландшафтного заказника «Кормин», кв. 25, 28–30, 35 Берестянського лісництва та кв. 2–4 і 7–8 Горинського лісництва (див. рисунок).

Фото слідів рисі: а, б — січень 2025 р.; в — Берестянське лісництво (кв. 25), 2025 р.; г — Горинське лісництво (кв. 2), 2025 р. Фото Д. Шульгач

а

б

в

г

Наживо рись зафіксовано за цей період трічі:

1. 2018 р. — у кв. 65 Холоневицького лісництва серед лісового масиву (спостереження В. Громика);
2. 2021 р. — в ур. «Богуславка», у кв. 57 Берестянського лісництва помічено самку з двома рисенятами (спостереження В. Громика);
3. 2025 р. — у кв. 2 Горинського лісництва на лісовій дорозі (спостереження Д. Шульгача).

За результатами обліків рисі, проведених упродовж 2017–2024 рр. та в січні–лютому 2025 р., встановлено перебування на території Парку двох особин у межах ландшафтного заказника «Кормин», загальнозоологічного заказника «Чортове болото» та на суміжних територіях.

ОБГОВОРЕННЯ

Унаслідок скорочення кормової бази, деградації місць перебування через інтенсивну експлуатацію лісів, значне рекреаційне навантаження на них, а також через омолодження лісів, осушування боліт, прокладання мережі доріг, поширення браконьєрства рись стала рідкісною і потребує охорони.

Дані моніторингу рисі на території парку «Цуманська пуща» вказують на наявність дуже малої популяції цього виду. Оцінка чисельності (~ 2 ос.) є попередньою й обмежена малою кількістю фотопасток і нерегулярними патрулюваннями. Необхідні розширені камери і генетичні дослідження для точнішої оцінки чисельності й структури популяції.

Для організації дієвої охорони рисі в Поліссі необхідна спільна українсько-польсько-білоруська програма, яка включала би такі основні заходи, запропоновані С. Жилою (2012):

1. вивчення регіональних особливостей екології виду, шляхів переміщень, виявлення і картування ділянок розмноження виду;
2. створення служби моніторингу і банку даних;
3. підвищення щільності популяцій жертв на індивідуальних територіях самиць (підвищення чисельності насамперед сарни, меншою мірою зайців білого і русака);
4. посилення боротьби з браконьєрством і покращення ведення мисливського господарства загалом;
5. регулювання чисельності вовка в місцях розмноження рисі залежно від конкретних умов, що склалися;
6. створення умов для підвищення успішності розмноження виду.

Необхідно активізувати інформаційно-роз'яснювальну роботу серед місцевих жителів стосовно неприпустимості будь-яких дій, які могли би зашкодити виживанню популяції рисі на Поліссі, зокрема, на територіях, де зафіксовано місця її перебування.

ПОДЯКИ

Автори висловлюють подяку інспекторові з охорони ПЗФ Дмитрові Шульгачу, заступникові начальника Олицько-Цуманського природоохоронного науково-дослідного відділення Володимирові Громику, які надали особисту інформацію про перебування рисі. Окрему подяку висловлюємо громадській спілці «Весвітній фонд природи України» за передані у користування Парку дві фотопастки.

ЛІТЕРАТУРА

- Жила, С. (2012). Поліська популяція рисі (*Lynx lynx*) в Україні та план дій щодо її збереження. *Праці Теріологічної школи, 11*, 98–112. <https://doi.org/10.15407/ptt2012.11.098>
- Загороднюк, І., & Різун, Е. (2022). Рись євразійська (*Lynx lynx*) в Українському Поліссі: біогеографічний аналіз. *Theriologia Ukrainica, 24*, 104–119.
- Шквиря, М. Г., та Шевченко, Л. С. (2009). Рись (*Lynx lynx* (Linnaeus, 1758)). У І. Акімов (Ред.), *Червона книга України. Тваринний світ* (с. 546). Глобалконсалтинг, Київ.
-

РЕЗЮМЕ

Мерленко Н., Близнюк Т. Дослідження рисі євразійської (*Lynx lynx*) в Національному природному парку «Цуманська пуща». — Ківерцівський НПП «Цуманська пуща» проводить регулярний моніторинг рисі євразійської з 2017 р. За 9 років спостережень сліди тварини фіксували на території урочищ «Затишше», «Богуславка» та «Залив». Крім цього, тричі спостерігали живих рисей: по 1 ос. у 2018 та 2025 рр. та самку з 2 дитинчатами — у 2021 р. За результатами обліків популяцію на території Парку оцінили у 2 ос. З метою кращої оцінки спостереження та збереження популяції рисі євразійської варто розширити мережу фотопасток, проводити генетичний аналіз зібраних зразків, посилити охорону заказників і розпочати транскордонну координацію моніторингу.